

Analisis Neologisme: COVID-19 di Negara Brunei Darussalam

Analysis of Neologism: COVID 19 in Brunei Darussalam

Mohamad Elmy Maswandi Suhaimi

17b0039@ubd.edu.bn

Exzayarani Awang Sulaiman

exzayrani.sulaiman@ubd.edu.bn

Universiti Brunei Darussalam, Jalan Tungku Link, Gadong, Brunei

Received: 17 December 2020; Accepted: 31 December 2020; Published: 31 December 2020

To cite this article (APA): Che Azizan, S. N., & Mohamad Nasri, N. (2020). Pandangan Guru Terhadap Pembelajaran dalam Talian melalui pendekatan Home Based Learning (HBL) semasa tempoh Pandemik Covid-19. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 46-57. <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.4.2020>

To link to this article: <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.5.2020>

ABSTRAK

Corona virus disease 2019 atau COVID-19, penjarakan sosial, pengesanan kontak dan kuarantin merupakan kata-kata baharu dicipta atau diguna semula ini sering didengar dan digunakan sejak penularan wabak COVID-19. Kata-kata neologisme ini dibentuk sesuai dengan keperluan konteks semasa agar difahami khalayak ramai. Sidang akhbar, siaran akhbar dan media sosial berperanan penting dalam menyampaikan laporan berkenaan COVID-19 dan secara tidak langsung memperkenalkan kata-kata berbentuk neologisme. Oleh itu, kajian ini akan meneliti jenis-jenis pembentukan neologisme dan aspek-aspek linguistik yang terlibat dengan berfokuskan pada leksikal-kesikal yang berkaitan COVID-19 di negara Brunei Darussalam (NBD). Sejumlah 86 leksikal telah dikumpulkan dari siaran akhbar Kementerian Kesihatan, Kementerian Hal Ehwal Ugama dan *Twitter*. Dua objektif yang ingin dicapai, iaitu (i) mengenal pasti jenis-jenis proses pembentukan neologisme COVID-19 dalam konteks NBD dan (ii) mengenal pasti proses pembentukan neologisme akibat pengaruh COVID-19 di NBD. Teori Krishnamurthy (2010) digunakan untuk meneliti proses pembentukan neologisme, iaitu (i) *word formation* (pembentukan kata), (ii) *borrowing* (peminjaman) dan (iii) *lexical deviation* (penyimpangan leksikal). Dapatan kajian memperlihatkan bahawa leksikal yang dikumpulkan mengalami ketiga-tiga pembentukan neologisme tersebut.

Kata kunci: COVID-19; neologisme; pembentukan kata; leksikal; peminjaman; penyimpangan leksikal.

Abstract

Corona virus disease or COVID-19, social distancing, contact tracing and quarantine are the new words formed or being used again since the spread of COVID-19 virus. These neologisms were formed according to the social needs, significance for their context understanding. Press conference, press release and social media play a vital role in conveying information and at the same time introducing new terms to public. This research is analyzing the formation of neologism and linguistic aspects involved focusing to the lexical related to COVID-19 in Brunei Darussalam. A total of 86 lexical were collected from press release of Ministry of Health, Ministry of Religious Affairs and Twitter. The two objectives of this research is (i) to determine the type of neologism formation process of COVID-19 in Brunei's contexts and (ii) to determine

the process of neologism formation influenced by COVID-19 in Brunei. Krishnamurthy (2010) theory were used to examine the type of neologism formation process through (i) word formation, (ii) borrowing and (iii) lexical deviation. The findings of this research shows that all collected data undergoes the process of neologism formation mentioned above.

Keywords: *COVID-1; neologisme, word formation; lexical, borrowing; lexical deviation.*

PENGENALAN

Bahasa selain digunakan dalam komunikasi seharian juga menjadi asas utama dalam setiap bidang yang ada sehingga mengakibatkan kepada kewujudkan pelbagai laras bahasa seperti pendidikan, undang-undang, farmasi, ekonomi, politik ataupun perubatan. Laras bahasa perubatan yang memiliki perkataan, ayat mahupun gaya bahasanya tersendiri yang setentunya berbeza dengan laras bahasa bidang lain sukar untuk difahami oleh khalayak umum. Ketidakhahaman ini berlaku kerana kesesuaian penggunaan suatu perkataan atau ayat ditentukan oleh konteks situasi atau pengucapan suatu (Ab Halim Bin Ahmad, 2014). Oleh itu, laras bahasa perubatan hanya difahami jika individu berkenaan berada dalam konteks yang sama.

Namun, dalam konteks penularan wabak COVID-19 yang telah memberi impak yang sangat besar dari aspek kesihatan, perubatan, kewangan mahupun budaya, dan juga bahasa telah mengakibatkan kepada penyebaran dan pemasyarakatan beberapa kata atau leksikal yang bukan sahaja dari laras bidang perubatan malah dari bidang lain yang terkesan dengan COVID-19. Perkara ini perlu disebarikan agar masyarakat dapat memahami informasi yang disampaikan serta mengikuti langkah-langkah pencegahan dan saranan yang dikeluarkan oleh pihak tertentu seperti WHO (*World Health Organization*) dan juga kerajaan bagi mencegah jangkitan dan penularan wabak di samping memudahkan para penyelidik untuk mengongsikan maklumat penting serta penemuan penyelidikan agar dapat diikuti dan diterima masyarakat. Sejak jangkitan pertama wabak COVID-19, banyak kata-kata atau leksikal baharu telah dicipta demi untuk menerangkan keadaan tertentu akibat pengaruh wabak ini seperti *superspreader*, pengesanan kontek, pengasingan diri, barisan hadapan dan kluster. Pembentukan kata atau rangkaian kata ini dikenali sebagai proses neologisme, iaitu sebahagian daripada cabang ilmu linguistik yang meneliti penciptaan leksikal yang baharu atau diguna semula.

Penggunaan neologisme COVID-19 seperti ‘barisan hadapan’ dan ‘*self-isolation*’ sudah berleluasa digunakan dan disampaikan melalui pelbagai saluran, seperti kenyataan rasmi kerajaan mahupun media sosial. Dalam konteks negara Brunei Darussalam (NBD), berita mengenai jangkitan dan penularan COVID-19 disampaikan melalui sidang akhbar yang diadakan pada setiap petang sejak berlakunya kes jangkitan pertama di Brunei Darussalam oleh Yang Berhormat Dato Seri Setia Dr. Awang Haji Md. Isham bin Haji Jaafar, Menteri Kesihatan negara Brunei Darussalam. Sidang akhbar dan siaran akhbar bukan sahaja menjadi platform bagi Kementerian Kesihatan mengongsikan situasi terbaru jangkitan COVID-19, malah ia juga menjadi platform utama bagi kementerian-kementerian lain dalam mengongsikan dan menyampaikan langkah-langkah pro-aktif kerajaan dalam sama-sama membendung penularan wabak berkenaan. Misalnya, Kementerian Hal Ehwal Ugama mengongsikan maklumat Penutupan Sementara Masjid, Surau dan Balai Ibadat di seluruh negara melalui sidang media yang sama.

Selain itu, masyarakat juga tidak ketinggalan berkongsi maklumat atau informasi, serta meluahkan pandangan dan perasaan terhadap keadaan yang melanda negara sejak berlakunya penularan wabak berkenaan. Perkongsian tersebut lazimnya berbaur keluhan, kekesalan, kesedaran serta nasihat dan peringatan. “jarak samita” dan ‘#teranahdirumah’ merupakan kata-kata unik yang dicipta di media sosial yang dipengaruhi oleh COVID-19 dan dialek Melayu

Brunei (DMB), yang digunakan untuk menguatkan lagi ungkapan terhadap pengguna sosial media kongsi. Lazimnya, media sosial seperti *Twitter*, *Facebook* dan *WhatsApp* digunakan oleh masyarakat sebagai saluran untuk menyampaikan maklumat dan informasi terkini berkaitan wabak COVID-19 di negara ini. Oleh itu, melihat kepada kemunculan pelbagai kata baru sepanjang tempoh penularan wabak COVID-19 ini, maka atas faktor itu, penelitian ini dilaksanakan atas persoalan ingin mengetahui jenis-jenis proses pembentukan kata-kata baru atau dikenali sebagai neologisme serta proses pembentukan neologisme yang dipengaruhi oleh COVID-19 di NBD.

Kajian ini memfokuskan terhadap proses pembentukan neologisme serta menjelaskan proses pembentukan berkaitan dengan COVID-19 di NBD. Namun begitu, pengumpulan data hanya diambil daripada (i) Siaran Akhbar COVID-19, Kementerian Kesihatan, (ii) Siaran Akhbar Penutupan Balai Ibadat, Surau dan Masjid seluruh negara, Kementerian Hal Ehwal Ugama, NBD dan (iii) kicauan-kicauan (*tweet*) yang dihasilkan melalui aplikasi *Twitter*. Selain itu, kajian ini tidak mengambil kira kekerapan neologisme yang digunakan dalam kedua-dua siaran akhbar mahupun bilangan *tweet* yang dihasilkan.

LATAR BELAKANG KAJIAN

Pada Disember 2019, kes *Acute Respiratory Disease Syndrome* pertama kali dilaporkan di Wuhan, wilayah Huebei, Republik Cina. Ketika itu, sumber dan faktor penyebab penyakit ini berlaku belum dikenal pasti. Namun, pada awal Januari 2020, kes jangkitan telah meningkat secara drastik dan telah tersebar ke beberapa buah negara seperti Korea Selatan sehingga ke Singapura. Penyakit ini pada awalnya dikenali sebagai *2019 novel coronavirus (2019-nCoV)* dan telah diisytiharkan sebagai pandemik kerana telah melibatkan jumlah jangkitan yang besar di peringkat global, disebabkan oleh *virus Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus-2 (SARS-CoV-2)*. Kemudian, pada 11 Februari 2020, WHO telah mengumumkan nama baharu bagi penyakit ini, iaitu COVID-19. SARS-CoV-2 dan COVID-19 merupakan rangkaian kata baru yang dibentuk melalui proses neologisme. Neologisme akan terlibat jika berlakunya desakan atau keperluan untuk membentuk perkataan dalam keadaan tertentu.

Boulanger (2010) berpendapat bahawa hubungan antara neologisme dan masa merupakan masalah utama kerana faktor waktu itu penting dalam menentukan perspektif neologisme yang digunakan. Hal ini telah disokong oleh Cabré (2015) bahawa neologisme itu dirujuk sebagai suatu pengetahuan, yang hanya dapat dikenal pasti apabila diletakkan dalam jangka masa tertentu (dalam Guerra 2016). Akan tetapi, Newmark 1988 telah memberikan pengertian neologisme yang lebih terperinci berbanding Boulanger dan Cabre (dalam *Orthographic Neologisms; Selection Criteria and Semi-Automatic Detection*, 2014). Menurut Newmark (1988), neologisme dari segi bahasa dan linguistik merupakan leksikal yang baru dicipta atau leksikal yang mempunyai pengertian yang baharu. Sifat neologisme itu boleh bertahan lama ataupun untuk sementara waktu sahaja, memandangkan ia bersifat baru. Menurut beliau lagi, perkataan-perkataan yang baru digunakan itu tidak wujud sebelum ini. Namun, ia mungkin pernah wujud tetapi jangka masanya adalah sekitar satu abad atau lebih bergantung pada tempoh perkembangannya sehingga ke hari ini.

Selaras dengan kenyataan Ni Nengah Suartini (2019) yang menyatakan bahawa neologisme merupakan suatu istilah yang mengacu pada munculnya kosa kata baharu dan ia dapat berupa kata yang sudah wujud sebelumnya, namun mengalami perubahan makna, kata yang terbentuk dari kosa kata sebelumnya, kata serapan dan kata yang memang baharu. Penelitian ini

akan merujuk neologisme sebagaimana yang dikemukakan oleh Newmark dan Ni Nengah Suartini, iaitu sebagai kata-kata yang baharu dicipta dan atau dihidupkan semula.

Fenomena neologisme terjadi kerana adanya faktor pendorong seperti perkembangan ekonomi, teknologi, politik, bahasa dan budaya atau terjadinya suatu peristiwa yang melanda masyarakat dunia (Ni Nengah Suartini, 2019) seperti berlakunya pandemik yang menjangkiti sejumlah besar penduduk di peringkat global. Istilah ‘pandemik’ buat pertama kalinya digunakan pada tahun 1666 (Harvey G, dalam David M, Grego K. Dan Anthon S, 2009). Pandemik telah mengakibatkan dorongan untuk mencipta leksikal baharu dalam membantu memahami perubahan yang terjadi akibat desakan semasa sehingga diterima dalam kehidupan seharian. Antara neologisme yang dicipta daripada pandemik sebelum ini ialah ‘*Black Death*’ pada abad ke-14. Pada ketika itu, neologisme ‘kuarantin’ (yang berasal dari Itali), telah digunakan bagi melindungi kota Venice dari penyebaran wabak dengan mengarahkan anak-anak kapal duduk di sauh selama 40 hari. Melihat kepada sejarah terdahulu, ternyata pandemik menjadi asbab berlakunya kewujudan neologisme bagi menyesuaikan keadaan ketika wabak terjadi. Pembentukan neologisme berkaitan dengan pandemik kemudiannya berkembang luas sehingga tercipta perkataan-perkataan baharu seperti ‘pengasingan diri’, ‘*lockdown*’ dan ‘barisan hadapan’. Fenomena yang sama turut berlaku dalam konteks pandemik COVID-19 yang telah menghidupkan semula neologisme lama seperti ‘kuarantin’ di samping mendorong terciptanya leksikal-leksikal baharu seperti ‘penjarakan sosial’ dan ‘kontak rapat’.

Pandemik COVID-19 bukan sahaja mendorong para saintis untuk melakukan kajian terhadap virus ini, malah ia turut mendorong pengkaji dari pelbagai bidang untuk meneliti fenomena yang wujud sepanjang tempoh penularan virus berkenaan seperti aspek kesan COVID-19 terhadap kesihatan mental di Amerika Syarikat, tingkah laku sosiologi masyarakat, sikap kepanikan pengguna Facebook (FB) dalam konteks kajian di Malaysia dan penggunaan komik bagi membantu serta memberi sokongan terhadap emosi dan tingkah laku kanak-kanak dalam menangani perubahan persekitaran COVID-19 (Morabia, A., 2020 ; Bowleg, L, 2020 ; Mohd Shahremy Ikmal Shahbudin, 2020 ; Noriha Basir, Ina Suryani Ab Rahim, Mohamad Zaki Abdul Halim, 2020 ; Rohayati Junaidi, Tengku Intan Marlina Tengku Mohd Ali, Madiawati Mamat@Mustaffa, 2020).

Seterusnya, penelitian dari aspek bahasa pula, walaupun pada dasarnya fenomena ini merupakan satu fenomena baru, namun terdapat banyak penelitian telah dilakukan dalam membincangkan wabak berkenaan dari bidang bahasa seperti melihat dari aspek peristilahan khususnya pembentukan istilah dan neologisme (Namri Sidek, 2020 ; Hasnah Mohamad, 2020; Junaidi Kasdan, Rusmadi Baharuddin & Anis Shahira Shamsuri, 2020 ; Muhammad Asif, Deng Zhiyong, Anila Iram dan Maria Nisar, 2020 ; Amal Haddad & Silvia Montero-Martinez, 2020 ; Kim Hua Tan dan rakan-rakan, 2020 ; Junaini Kasdan, 2020 ; Anissa Zrigue, 2020).

Namun, kajian awal yang meneliti neologisme berkaitan COVID-19 bertajuk *Linguistic Analysis of Neologism related to Coronavirus (COVID-19)* telah dijalankan oleh Muhammad Asif, Deng Zhiyong, Anila Iram dan Maria Nisar pada pertengahan tahun 2020. Fokus kajian ini adalah untuk meneroka leksikal baharu dengan melihat pembentukan dan ungkapan dari neologisme yang dikumpul. Model Krishnamurthy (2010) telah digunakan bagi menganalisis data yang telah dikumpulkan. Dapatan kajian menekankan bahawa media sosial dan blog memainkan peranan penting dalam mengadaptasi pembentukan leksikal baharu beserta ungkapannya. Kajian pertama mengenai analisis neologisme terhadap COVID-19 ini juga memperlihatkan 20 perkataan yang sering digunakan sepanjang bulan Januari hingga bulan Mac 2020, adalah seperti ‘Wuhan’, ‘*spread*’ dan ‘*symptom*’.

Seterusnya, kajian Anissa Zrigue (2020) terhadap COVID-19 yang bertajuk *COVID-19 Telescoping and Neologisme*, terbitan *International Journal of Arts and Social Sciences* antara bulan Julai dan Ogos telah mengemukakan dua persoalan, iaitu, (i) Apakah sumbangan COVID-19 khususnya terhadap laras perubatan dan dalam bahasa Perancis secara amnya? dan (ii) Apakah penyelesaian yang dicadangkan terhadap penerimaan leksikal baharu bagi situasi yang dihadapi semasa krisis ini? Kajian ini menggunakan kaedah *telescoping* untuk melihat perincian pembentukan leksikal. Hasil dapatan kajian menghuraikan bahawa pembentukan leksikal itu terjadi kerana penyebaran dan penetapan sesebuah kata. Kajian ini memperlihatkan neologisme terbentuk dari dua kata, iaitu dibentuk semula atau mengalami proses pembentukan akibat penyebaran dan penglibatan pengguna dalam membentuk kata tertentu. Kajian ini telah menekankan bahawa kaedah *telescoping* adalah yang paling sesuai digunakan untuk meneliti pembentukan neologisme.

Pada Oktober 2020, sebuah kajian terbitan University of Management and Technology bertajuk *COVID-19 Neologisms and their Social Use: An Analysis from the Perspective of Linguistic Relativism* telah dijalankan oleh Maryah Khalfan, Huma Batool dan Wasima Shehzad. Dalam kajian ini terdapat dua persoalan, iaitu (i) Apakah keperluan sosial yang mendorong penciptaan neologisme berkaitan dengan COVID-19? dan (ii) Bagaimanakah neologisme ini mempengaruhi persepsi penggunaannya di media sosial?. Kaedah *Systemic Functional Linguistics (SFL)* melalui model analisis *field-tenor-mode* diguna pakai untuk meneliti data berbentuk tweet dengan tanda pagar (#). Dapatan kajian menjelaskan bahawa neologisme dibentuk untuk memenuhi keperluan sosial yang dicipta oleh persepsi akibat pengaruh bahasa. Neologisme ternyata mempengaruhi persepsi pengguna di media sosial sehingga menghasilkan naratif tertentu, misalnya dari tweet *#Chinesevirus*. Ini jelas menunjukkan bahawa pembentukan neologisme itu terjadi akibat pengaruh bahasa yang terhasil daripada pemikiran dan persepsi pengguna di media sosial.

Oleh itu, kajian ini dilaksanakan dengan persoalan untuk mengetahui seterusnya meneliti neologisme di NBD dari aspek pembentukan kata-kata yang berkaitan dengan COVID-19 di samping cara masyarakat khususnya pengguna sosial media *Twitter* membentuk neologisme di *Twitter*.

LANDASAN TEORI KAJIAN

Landasan teori yang menjadi sandaran kajian ini dalam menggolongkan jenis-jenis neologisme serta meneliti proses pembentukannya ialah model Krishnamurthy (2010). Model ini pertama kali digunakan dalam kajian *The Chutnification of English: An examination of the lexis of Salman Rushdie's Midnight's Children* oleh Sarala Krishnamurthy untuk meneliti leksikal, pembentukan kata, peminjaman kata dan neologisme bagi buku *Midnight's Children*. Model ini terdiri daripada tiga komponen, iaitu (i) *word formation* (pembentukan kata), (ii) *borrowing* (peminjaman) dan (iii) *lexical deviation* (penyimpangan leksikal).

Komponen pertama, iaitu *word formation* (pembentukan kata) melibatkan proses seperti *compounding* (pemajmukan), *blending* (pemaduan), *affixation* (pengimbuhan), *coinage* (penciptaan) dan *acronym* (pengakroniman). *Compounding* merupakan proses pemajmukan yang melibatkan dua atau lebih leksem yang digabungkan untuk menjadi satu kata yang membawa satu makna. *Blending* pula ialah pemaduan antara dua atau lebih leksikal, dengan mengambil sebahagian suku kata tersebut dan digabungkan menjadi satu kata, manakala *affixation* melibatkan proses pengimbuhan. *Coinage* pula ialah penciptaan sesebuah kata secara sengaja atau

atas keperluan sesuatu keadaan dan *acronym* ialah proses mengambil huruf pertama bagi setiap perkataan dalam sebuah leksikon, kemudian digabungkan hingga menjadi sebuah leksikal yang masih mengekalkan makna yang sama. Seterusnya, komponen kedua ialah *borrowing* (peminjaman). Peminjaman merupakan proses pembentukan kata yang dipinjam daripada bahasa Sumber bagi sesuatu perkataan. Hal ini adalah kerana belum ada istilah tertentu bagi sesuatu perkataan yang mendesak untuk meminjam perkataan-perkataan tersebut agar dapat digunakan untuk menerangkan keadaan tertentu.

Seterusnya, komponen terakhir ialah *lexical deviation* (penyimpangan leksikal) yang juga dikenali sebagai *nonce word*, iaitu merujuk kepada bahasa tertentu. Menurut Crystal, 1997 (dalam Krushid 2016), *nonce word* merupakan bentuk linguistik yang dicipta oleh penutur secara senghaja terhadap sesuatu keadaan. Pembentukan ini akan diterima serta digunakan oleh masyarakat bagi menerangkan atau merujuk sesuatu keadaan. Dengan itu, Model Krishnamurthy (2010) menjadi sandaran bagi kajian ini dalam menentukan jenis-jenis pembentukan neologisme, di samping untuk mencapai objektif-objektif yang dinyatakan demi menjawab persoalan-persoalan kajian.

METODOLOGI KAJIAN

Kajian ini berbentuk sekunder, deskriptif dan menggunakan kaedah gabungan terhadap analisis korpus. Kaedah gabungan ini melibatkan data kualitatif dan data kuantitatif kerana adanya keperluan untuk mencapai objektif-objektif yang dinyatakan. Dengan kaedah gabungan ini, ianya akan menghasilkan pemahaman yang kukuh untuk menjawab persoalan-persoalan kajian, iaitu data kuantitatif akan menunjukkan keputusan manakala kualitatif akan menunjukkan proses. Hal ini dapat diperhatikan apabila data kuantitatif terhasil daripada jumlah jenis-jenis pembentukan neologisme dan data kualitatif akan terhasil daripada penjelasan proses pembentukan neologisme, terutama sekali yang dipengaruhi oleh COVID-19 di NBD.

Data kajian dikumpulkan daripada siaran akhbar Kementerian Kesihatan (MOH) dan Kementerian Hal Ehwal Ugama (MORA) serta *tweet-tweet* yang dihasilkan melalui aplikasi Twitter. Bagi data berbentuk siaran akhbar, data diperolehi melalui laman sesawang rasmi MOH, iaitu pada halaman *COVID-19 Press Release*, dan laman sesawang rasmi MORA, iaitu pada halaman berita Penutupan Masjid, Surau dan Balai Ibadat seluruh negara, manakala data daripada *tweet* atau kicauan dikutip melalui aplikasi Twitter. Namun, pengutipan data dihadkan dari bulan Januari hingga Julai 2020 bagi siaran akhbar MOH, manakala Mac 2020 hingga Oktober 2020 bagi siaran akhbar MORA dan bagi *tweet-tweet* pula, pengutipan data hanyalah bagi *tweet* atau kicauan yang dihasilkan pada bulan Mac sahaja. Keseluruhannya, sebanyak 126 siaran akhbar MOH dan 13 siaran akhbar dari MORA serta 15 *tweet* telah dikumpulkan.

Data-data yang telah dikumpulkan seterusnya diteliti dan melalui hasil penelitian hanya terdapat sebanyak 85 kata yang dikategorikan sebagai neologisme. Daftar kata tersebut seterusnya disusun dan dipaparkan dalam beberapa buah jadual. Laman sesawang Pusat Rujukan Persatuan Melayu (PRPM) pada pautan <http://www.prpm.dbp.gov.my> dirujuk bagi mengenal pasti kedudukan istilah tersebut, iaitu untuk mengetahui jika leksikal tersebut sudah dimasukkan ke dalam daftar istilah atau baru dibentuk. Setelah kedudukan leksikal tersebut diketahui, data-data tersebut kemudiannya diteliti untuk mengetahui kaedah pembentukan leksikal tersebut, iaitu terbentuk hasil peminjaman daripada bahasa asing, istilah yang sudah dibakukan mengikut piawaian atau istilah yang baharu dicipta akibat pengaruh pandemik COVID-19. Neologisme tersebut dianalisis menggunakan model Krishnamurthy (2010) bagi menentukan jenis-jenis pembentukan dan proses pembentukannya, iaitu dengan menggolongkannya kepada tiga

komponen (i) *word formation* (pembentukan kata), (ii) *borrowing* (peminjaman) dan (iii) *lexical deviation* (penyimpangan leksikal).

Penganalisan dilakukan dengan mengenal pasti jenis pembentukan neologismenya dan kemudiannya disusun dalam bentuk jadual untuk memaparkan dengan lebih jelas. Kemudian, jumlah neologisme mengikut jenis pembentukannya atau komponen yang dikategorikan akan dihitng. Selain itu, beberapa aspek tertentu yang mempengaruhi pembentukan neologisme di NBD juga akan diterangkan dengan lebih terperinci.

ANALISIS DAN DAPATAN KAJIAN

Penganalisan yang dilakukan terhadap 86 neologisme yang dikumpulkan menggunakan pengkategorian model Krishnamurthy (2010), iaitu (i) *word formation* (pembentukan kata), (ii) *borrowing* (peminjaman) dan (iii) *lexical deviation* (penyimpangan leksikal) telah memperlihatkan jenis-jenis serta proses-proses neologisme yang terlibat.

1. Analisis Pembentukan Kata (*Word Formation*)

Berdasarkan 85 neologisme yang dikumpul, ternyata kesemua data mengalami proses pembentukan kata (*word formation*) yang melibatkan proses pemajmukan (*compounding*), pemaduan (*blending*), pengimbuhan *affixation*, penciptaan (*coinage*) dan akronim (*acronym*).

a) Analisis Pembentukan Kata: Pemajmukan (*Word Formation: Compounding*)

Dari aspek pembentukan kata yang mengalami proses pemajmukan, ternyata terdapat sejumlah neologisme yang mengalami proses penggabungan dua atau lebih perkataan bagi membentuk kata terbitan seperti yang dipaparkan pada jadual berikut:

Bil.	<i>Word-formation</i> (pembentukan kata)	Neologisme
1.	Pemajmukan (<i>Compounding</i>)	Coronavirus, coronavirus baru, <i>self-isolation</i> , pemantauan diri, <i>self-monitoring</i> , Koronavirus Baru, <i>lockdown</i> , <i>mask</i> kertas, <i>mask</i> kain, <i>isolated cases</i> , Perintah Kuarantin (<i>Quarantine Order</i>), Kes COVID-19, Kontek rapat (<i>close contact</i>), <i>transient or casual contact</i> , wabak COVID-19, ujian COVID-19, kluster tabligh, <i>frontliners</i> (ahli-ahli barisan hadapan), penjarakkan sosial, pengasingan diri mandatori, kontek keluarga, notis perkumpulan ramai, Kontek kerja, ujian makmal, penularan wabak COVID-19, kontek terdekat, pandemik COVID-19, <i>facemask</i> , penjarakan sosial, <i>surgical face mask</i> , penjarakan fizikal, #vaksinBerkesan (<i>#VaccineWorkforAll</i>), penutup muka dan hidung, warna kod, kontek fizikal, penutup muka, saringan komuniti (<i>community surveillance</i>), saringan lanjutan (<i>expanded surveillance</i>), kod warna hijau, kod warna kuning, kod warna merah, kod warna biru, penutup hidung dan mulut, <i>handsanitizer</i> , tanggungjawab sosial, ujian swab SARS-CoV-2, serukup muka, ujian serologi, ujian swab COVID-19, <i>incubation period</i> , <i>limited spread</i> , sungkup muka, Aplikasi premiseScan, #teranahdirumah, Hentikan COVID-19, <i>panic buying</i> , jarak samita, #janganbabal

Jadual 1 Pembentukan neologisme melalui proses pemajmukan (*compounding*)

Pemerolehan kajian telah memperlihatkan sebanyak 73 peratus daripada data dibentuk melalui proses pemajmukan (*compounding*) seperti ‘*coronavirus*’, iaitu gabungan ‘*corona*’ dan ‘*virus*’, ‘*self-isolation*’ gabungan kata ‘*self*’ dan juga ‘*isolation*’ dan ‘penjarakan sosial’ iaitu gabungan kata ‘penjarakan’ dan juga ‘sosial’. Dalam konteks kajian ini, kata ‘penjarakan sosial’ bagi *social distancing* ditemui dalam dua bentuk variasi ejaan yang berbeza, iaitu ‘penjarakkan sosial’ dan ‘penjarakan sosial’. Walaupun pada dasarnya ‘penjarakan sosial’ ialah bentuk yang tepat dari aspek sistem ejaan dan tatabahasa, namun kata ‘penjarakkan sosial’ tidak dapat diketepikan memandangkan kata ini digunakan dalam siaran akhbar yang menjadi fokus kajian.

Bentuk neologisme pemajmukan ini tercipta hasil daripada proses menggabungkan dua atau lebih perkataan bagi membentuk sebuah kata baharu dikenali sebagai kata majmuk (Nik Safiah Karim et. al. 2010). Proses ini lazimnya akan mengubah golongan kata akar serta makna kata bagi leksikal yang terlibat. Misalnya, neologisme ‘*lockdown*’, dibentuk daripada dua kata akar iaitu ‘*lock*’, yang bermaksud mengunci dan berdiri sebagai kata kerja dan ‘*down*’ sebagai kata sendi arah; bawah. Apabila dibentuk menjadi sebuah neologisme, penggolongan katanya berubah menjadi kata nama dan maknanya menjadi penutupan sempadan dengan tidak menerima kemasukan daripada pihak luar dalam sesebuah negara.

Selain itu, melalui peneitian ini, didapati sejumlah neologisme yang terbentuk daripada proses pemajmukan juga terdiri daripada kata-kata yang menerima proses pengimbuhan seperti ‘penjarakan sosial’, ‘pemantauan diri’, ‘pengasingan diri’ dan ‘penutup muka’. Perlunya proses pengimbuhan dalam membentuk neologisme ini kerana keupayaannya untuk menerbitkan satu kata baru yang memiliki makna yang baru. Sebagai contoh neologisme ‘penutup muka’ memiliki makna yang berbeza jika imbuhan awalan ‘pe-’ pada kata ‘penutup’ digugurkan dan menjadi ‘penutup muka’. Dalam konteks ini, neologisme ‘penutup muka’ sebagai kata nama membawa makna ‘suatu alat yang berfungsi untuk menutup muka, atau sebahagian muka (hidung dan mulut), manakala, kata ‘tutup muka’ sebagai kata kerja pula merujuk kepada ‘perbuatan menutup muka’. Maka, proses pengimbuhan berperanan dalam mengubah makna kata dan golongan suatu kata. Selaras dengan kenyataan Junaidi Kasdan, Rusmadi Baharuddin & Anis Shahira Shamsuri (2020) yang menyatakan setiap imbuhan mendukung makna yang tersendiri dan tidak boleh diabaikan dalam peristilahan. Memandangkan neologisme merupakan penelitian yang berkait rapat dengan bidang peristilahan, maka dalam penelitian ini, neologisme yang terdiri daripada dua proses pembentukan akan dikelompokkan ke dalam dua-dua kelompok atau komponen yang terlibat seperti neologisme ‘penjarakan sosial’ yang dikelompokkan ke dalam kategori pembentukan kata ‘Pemajmukan’ dan juga pembentukan kata ‘Pengimbuhan’.

b) Analisis Pembentukan Kata: Pengimbuhan (*Word Formation: Affixation*)

Analisis data diteruskan dengan meneliti neologisme dari proses pengimbuhan. Proses pengimbuhan merupakan proses yang menambahkan imbuhan kepada morfem bebas atau kata dasar (Abdullah Hassan, 2007). Penelitian telah memperlihatkan terdapat sejumlah data yang mengalami proses pengimbuhan (*affixation*) seperti yang dipaparkan pada jadual berikut:

Bil.	Word-formation (pembentukan kata)	Neologisme
1.	Pengimbuhan (Affixation)	<i>contact tracing, mass gathering, social distancing measure, risk categorization, de-escalation</i> , penjarakkan sosial, pengasingan diri, penjarakkan sosial, pengasingan diri, penutup muka, perkumpulan ramai, saringan lanjutan, ujian COVID-19, nyahkuman

Jadual 2 Pembentukan neologisme melalui proses pengimbuhan (*affixation*).

Berdasarkan jadual yang dipaparkan, hanya sebilangan kecil data kajian yang dibentuk melalui proses pengimbuhan, iaitu sebanyak 6 peratus. Proses tersebut telah melibatkan pengimbuhan awalan dan akhiran. Sebagai contoh, imbuhan awalan *de-* pada *escalation* yang membawa maksud pengurangan dan imbuhan akhiran *-ing* sebagai kata kerja bagi neologisme '*contact tracing*' dan '*mass gathering*'. Kata 'nyahkuman', merupakan sebuah kata terbitan yang terbentuk melalui proses pengimbuhan, iaitu apabila imbuhan awalan 'nyah-' sebagai imbuhan awalan asing yang bererti 'buang atau hapus', yang dalam istilah bahasa Melayu awalan ini dipadankan dengan awalan 'de-' atau 'dis-' dalam bahasa Inggeris (Kamus Dewan Edisi Keempat, 2010) ditambahkan kepada kata 'kuman' yang bererti 'penyakit benda hidup yang seni yang mendatangkan berbagai-bagai jenis penyakit' (Kamus Pelajar Bahasa Melayu Dewan Edisi Kedua, 2016). Apabila berlakunya proses ini, ia menerbitkan kata terbitan yang bermakna 'penghapusan penyakit benda hidup yang boleh mendatangkan berbagai-bagai penyakit'.

c) Analisis Pembentukan Kata: Akronim (Word Formation: Acronym)

Akronim menurut Ainia Prihantini (2015) ialah singkatan yang menggabungkan huruf awal, menggabungkan suku kata, atau menggabungkan huruf dan suku kata dari deretan kata bagi membentuk kata terbitan. Pemerolehan kajian memperlihatkan terdapat beberapa neologisme yang terbentuk melalui proses akronim seperti yang dipaparkan pada rajah berikut:

Bil.	Word-formation (pembentukan kata)	Neologisme
1.	Akronim (Acronym)	2019- n-CoV, ECMO, virus SARS-CoV-2, PPE, WFH

Jadual 3 Pembentukan neologisme melalui proses Akronim (*acronym*).

Berdasarkan penganalisan, sebanyak 6 peratus neologisme daripada data yang dikumpulkan terbentuk daripada proses pengakroniman. Kebanyakan proses akronim yang terlibat dibentuk dengan menggabungkan huruf besar rangkaian kata dengan tujuan membezakan setiap huruf itu sebagai perlambangan kata dasar. Akronim diucapkan sebagai satuan kata apabila susunan vokal dan konsonan dapat disebut secara harfiah, sebaliknya ia akan diucapkan secara huruf demi huruf. Misalnya neologisme 'WFH' terbentuk daripada leksikon '*Work from Home*', yang bermaksud bekerja dari rumah secara atas talian. Pembentukan ini terjadi apabila huruf pertama bagi setiap lingkungan kata itu diambil; <w>ork, <f>rom dan <h>ome, kemudian digabungkan menjadi sebuah leksikal yang masih merujuk kepada makna asal. Namun, berdasarkan analisis kajian, terdapat juga neologisme yang terbentuk daripada gabungan huruf dan suku kata awal rangkaian kata dan set nombor seperti 2019-nCoV, iaitu akronim bagi *Novel Coronavirus* 2019. 2019 menyatakan tahun bermulanya virus atau wabak berkenaan.

d) Analisis Pembentukan Kata: Penciptaan (*Word Formation: Coinage*)

Pembentukan neologisme bagi proses penciptaan ini disebabkan adanya keperluan untuk mencipta perkataan tersebut akibat penerangan maknanya yang panjang. Proses *coinage* ini dapat membantu pengguna dan masyarakat untuk memahami keperluan dan tujuan neologisme yang digunakan. Pembentukan kata penciptaan (*coinage*) ternyata berlaku dalam proses pembentukan neologisme seperti yang disenaraikan pada rajah berikut:

Bil.	<i>Word-formation</i> (pembentukan kata)	Neologisme
1.	Penciptaan (<i>Coinage</i>)	kuarantin, kontak, pembawa (<i>carrier</i>), vaksin, penularan. epidimologi

Jadual 4 Pembentukan neologisme melalui proses penciptaan (*coinage*)

Penelitian memperlihatkan terdapat sebanyak 7 peratus data yang melibatkan proses *coinage* dalam pembentukan kata. Sebagai contoh, ‘vaksin’ menurut PRPM adalah cecair lemah untuk melindungi diri daripada dijangkiti kuman atau virus yang merbahaya. ‘Vaksin’ merupakan antara perkara utama yang dibincangkan dan diusahakan untuk membendung wabak COVID-19. Selain itu, ‘kuarantin’ merujuk kepada mengasingkan diri dengan tidak keluar atau memasuki sebuah tempat sepanjang tempoh yang ditetapkan. Tempoh kuarantin itu tertakhluk mengikut keadaan semasa penularan wabak tertentu. Dalam konteks NBD, kata ‘kuarantin’ merupakan antara leksikal yang kerap digunakan sepanjang tempoh berlakunya wabak COVID-19 di Brunei Darussalam kerana ia merupakan antara kata penting dalam langkah pencegahan penularan wabak COVID-19 di NBD dan ternyata neologisme tersebut dapat difahami masyarakat umum walaupun memiliki makna yang panjang.

e) Analisis Pembentukan Kata Pemaduan (*Word Formation: Blending*)

Pemaduan melibatkan pembentukan kata daripada dua atau lebih leksikal yang digabungkan dengan mengambil sebahagian suku kata daripadanya. Neologisme yang mengalami proses pemaduan dipaparkan pada jadual berikut:

Bil.	<i>Word-formation</i> (pembentukan kata)	Neologisme
5.	Pemaduan (<i>Blending</i>)	COVID-19, BruHealth App, #covaval, #cofalui, #covongok, covidiot, #covikirlahsendiri, #covodoh, #janbabal,

Jadual 5 Pembentukan neologisme melalui proses pemaduan (*blending*)

Pemerolehan kajian memperlihatkan terdapat sebanyak 11 peratus neologisme terbentuk melalui proses pemaduan atau *blending* seperti neologisme ‘COVID-19’ yang dibentuk apabila CO diambil daripada leksikal <co>rona, VI daripada <vi>rus, D daripada <d>isease dan 19 daripada tahun wabak ini terjadi, 20<19>. Begitu juga dengan neologisme ‘BruHealth App’ iaitu pemaduan bagi kata <Bru>nei Health <App>lication yang merujuk kepada aplikasi yang dicipta oleh kerajaan sebagai langkah mengawal dan membendung penularan wabak COVID-19 di samping untuk menggongsikan maklumat berkaitan wabak berkenaan.

2. Analisis Borrowing

Komponen kedua dalam model Krishnamurthy (2010) ialah *borrowing*, atau dikenali sebagai peminjaman. Berdasarkan penelitian yang telah dilakukan, ternyata neologisme yang dibentuk daripada pembentukan kata juga merupakan neologisme yang dipinjam daripada bahasa sumber seperti Bahasa Inggeris. Neologisme yang dimaksudkan adalah seperti yang disenaraikan pada jadual berikut:

Bil.	<i>Borrowing</i> (peminjaman)	Neologisme
1.	Bahasa Inggeris (bahasa sumber)	<i>self-isolation, self-monitoring, lockdown, mask, Quarantine Order, close contact, transient or casual contact, handsanitiser, frontliners, facemask, surgical face mask, #VaccineWorkforAll, community surveillance, expanded surveillance, incubation period, limited spread, panic buying, contact tracing, mass gathering, social distancing measure, risk categorization, de-escalation, covidiot, 2019- n-CoV, COVID-19, ECMO, virus SARS-CoV-2, PPE, WFH</i>

Jadual 6 Neologisme yang dipinjam dari bahasa Inggeris.

Berdasarkan analisis yang telah dilakukan, sebanyak 33 peratus neologisme yang dikumpulkan dipinjam daripada bahasa Inggeris sebagai bahasa Sumber. Berlakunya proses peminjaman daripada bahasa Inggeris kerana adanya faktor desakan dan keperluan untuk melakukan peminjam tersebut seperti bahasa Sasaran tidak memiliki kosa kata atau padanan bagi kata yang dipinjam, atau penggunaan bahasa Sumber lebih tepat berbanding kata yang dibentuk dalam bahasa Sasaran seperti kata '*mask*' yang mempunyai pelbagai terjemahan ke dalam bahasa Melayu, iaitu 'serukup muka', 'penutup hidung dan mulut' atau 'pelitup muka'. Begitu juga dengan dengan penggunaan kata '*handsanitiser*' yang diterjemahkan sebagai 'sanitasi tangan'. Bentuk terjemahan bagi kata *mask* ke dalam bahasa Melayu sebagai bahasa Sasaran dalam konteks ini mengelirukan pengguna bahasa berbanding penggunaan kata '*mask*' yang difahami maknanya. Selain itu, faktor pendorong dalam penggunaan bahasa Sumber, iaitu bahasa Inggeris dalam konteks COVID-19 juga adalah kerana bahasa Inggeris merupakan bahasa global yang berkemampuan untuk tersebar luas ke seluruh dunia yang membawa kepada perkembangan bahasa sebagai bahasa ilmu dan dalam bidang-bidang tertentu. Hal ini dapat dilihat apabila WHO mengeluarkan kenyataan rasmi mengenai pandemik ini dengan menggunakan bahasa Inggeris dan ia diterima serta difahami di peringkat global.

3. Analisis Penyimpangan Leksikal (*Lexical Deviation*)

Komponen ketiga dan terakhir dalam model Krishnamurthy (2010) ialah penyimpangan leksikal (*lexical deviation*). Melalui penelitian, didapati terdapat beberapa neologisme yang terbentuk melalui proses penyimpangan leksikal atau *lexical deviation* seperti yang dipaparkan pada jadual berikut:

Bil.	Komponen	Neologisme
1.	Penyimpangan leksikal (<i>Lexical Deviation</i>)	#covaval, #cofalui, #covongok, #teranahdirumah, #janbabal, jarak samita

Jadual 7 Neologisme yang terbentuk akibat penyimpangan leksikal yang dipengaruhi oleh DMB

Penelitian telah menunjukkan terdapat sebanyak 7 peratus neologisme terbentuk daripada komponen penyimpangan leksikal. Pembentukan ini terjadi akibat pengaruh daripada dialek Melayu Brunei (DMB) dan juga dialek Melayu Kedayan (DMK) iaitu variasi bagi Bahasa Melayu di Brunei (Mataim Bakar, 2008). Menurut pencabangan Pengiran Mohamed (1998) dalam Fonologi Dialek Melayu Brunei: Satu Analisis Berdasarkan Teori Standard Fonologi Generatif, Dialek Melayu Brunei (DMB) dapat dibahagikan kepada tiga pecahan, iaitu Subdialek Bandar Seri Begawan, Subdialek Kedayan dan Subdialek Kampung Air. Pencabangan ini ternyata berbeza dengan pencabangan yang dilakukan oleh Mataim Bakar (2008) yang membahagikan pencabangan bahasa Melayu di Brunei kepada 3, iaitu bahasa Melayu Standard Brunei (BMSB), Dialek Melayu Brunei (DMB) dan Dialek Melayu Kedayan (DMK). Dalam konteks kajian ini, kedua-dua DMB dan DMK dianggap berstatus dialek dan bukanlah subdialek bagi mana-mana dialek kerana terdapat perbezaan fitur-fitur yang dimiliki oleh kedua-dua dialek yang tidak memungkinkan satu dialek adalah subdialek bagi suatu dialek.

Menurut sejarah, DMB yang pernah menjadi *lingua franca* di Kepulauan Borneo ini merupakan bahasa dominan yang sehingga kini dan sering digunakan sebagai bahasa komunikasi seharian dalam kalangan masyarakat Brunei yang terdiri daripada pelbagai puak dan kaum (Clynes, 2014). Oleh itu, tidak hairanlah jika dialek-dialek ini mampu mempengaruhi ke arah mewujudkan suatu neologisme. Neologisme seperti #janbabal, jarak samita, #cofalui merupakan kata-kata yang menerima pengaruh daripada DMB dan DMK. Hasil penelitian telah memperlihatkan penyimpanan berlaku dalam dua aspek, iaitu (i) aspek penterjemahan dan (ii) aspek fonologi, iaitu dari segi perubahan bunyi vokal dan pengguguran konsonan /r/.

a) Analisis Penyimpangan Leksikal: Aspek Penterjemahan

Aspek penterjemahan dapat diteliti melalui neologisme #teranahdirumah yang bererti ‘tetap berada di rumah’ atau ‘*stay at home*’. Pembentukan leksikal ini terdiri daripada leksikon ‘teranah di rumah’. Penjelasan mengenai penglibatan aspek penterjemahan adalah disebabkan kata tersebut dipinjam daripada leksikon bahasa Inggeris, ‘*stay at home*’. Leksikon ini membawa maksud mengarahkan individu supaya duduk atau tetap berada di rumah jika tidak ada keperluan untuk keluar. Proses penterjemahan ini dikenali sebagai *direct translation* melalui komponen *literal translation*, yang diperkenalkan oleh Vinay & Darbelnet (1958).

Proses *literal translation* ialah menyampaikan mesej melalui kaedah penterjemahan tanpa mengubah maksud asal bahasa Sumber kepada bahasa Sasaran. Dalam hal ini, bentuk bentuk bahasa Sumber yang diterjemahkan kepada bahasa Sasaran ialah ‘*stay*’ menjadi ‘teranah’, ‘*at*’ menjadi ‘di’ dan ‘*home*’ menjadi ‘rumah’. Bentuk-bentuk tersebut masih mengekalkan penggolongan kata asal, dan apa yang penting ialah makna yang hendak disampaikan masih sama.

b) Analisis Penyimpangan Leksikal: Aspek Fonologi

Melalui penelitian yang telah dilaksanakan, didapati adanya neologisme yang dibentuk melalui proses dari aspek fonologi yang dapat dibahagikan kepada dua bentuk, iaitu (i) perubahan bunyi vokal dan pengguguran bunyi konsonan /r/ dan (ii) proses asimilasi.

i) Perubahan bunyi Vokal dan Pengguguran bunyi Konsonan

Neologisme ‘jarak samita’ merupakan ungkapan dalam DMB yang dibentuk daripada leksikon ‘penjarakan satu meter’. Dalam konteks NBD, ungkapan ‘penjarakan satu meter’ sinonim dengan ‘penjarakkan sosial’ atau ‘penjarakkan fizikal’, iaitu ungkapan yang meminta orang awam untuk

berada pada jarak satu meter di antara satu sama lain jika berada di tempat awam sebagai salah satu langkah mengawal dan mencegah jangkitan wabak. Namun, dalam neologisme ‘jarak samita’, leksikal ‘satu’ digugurkan dan digantikan dengan penjodoh bilangan ‘sa-‘ lalu diletakkan sebagai awalan perkataan ‘samita’ yang membawa erti ‘satu’. ‘Mita’ merupakan ungkapan dalam DMK bagi kata ‘meter’ yang membawa maksud ukuran dalam bentuk meter. Bagi neologisme ini, didapati terdapat perubahan kata <satu meter> kepada <samita>, iaitu apabila vokal <e> pada suku kata pertama bertukar kepada vokal <i>, manakala vokal <e> pada suku kata kedua telah berubah kepada <a> bagi kata <meter>. Manakala konsonan <r> dalam kata <meter> mengalami pengguguran lalu membentuk kata <mita>. Selain itu, berlaku pengguguran pengimbuhan apitan ‘pen-...-an’ dalam leksikal ‘penjarakan’ menjadi ‘jarak’. Berlakunya perubahan leksikal daripada bentuk asalnya dengan mengalami proses pengguguran vokal atau imbuhan seperti kata ‘penjarakkan satu meter’ kepada ‘jarak samita’ dalam konteks penelitian ini berkemungkinan kerana pengguna yang mencipta leksikal tersebut berasal dari Puak Kedayan serta pengguna bahasa tersebut selesa menggunakan bahasa atau dialek ibundannya dalam meluahkan atau menyampaikan sesuatu di samping mempunyai sifat bangga bahasa (*language pride*).

Dialek Melayu Kedayan (DMK) merupakan satu variasi bahasa unik kerana ia mempunyai fitur atau cirinya tersendiri yang mampu merepresentasikan latar belakang si penutur. Dialek ini hanya mempunyai tiga huruf vokal sahaja, iaitu huruf [i], [a] dan [u] (Awang Muhammad Jambol, 1995; Normala Othman, 2016) di samping lazim menggugurkan konsonan /r/ disebabkan tiada penggunaannya di dalam DMK sehingga menyebabkan pemanjangan vokal terhadap bunyi vokal /a/ yang terletak sebelum konsonan /r/. Namun, dalam konteks kajian ini, konsonan <r> dalam kata <jarak> tidak digugurkan berkemungkinan kerana pengguna ingin pembaca memahami kata yang diungkapkan. Jika <r> dalam kata <jarak> digugurkan, kata yang terbit akan menjadi <ja’ak> dan pembaca setentunya tidak akan memahami apa yang ditulis oleh penulis. Analisis ini memperlihatkan dalam konteks kajian NBD terdapatnya neologisme COVID-19 yang mengalami penyimpangan leksikal akibat pengaruh dialek tempatan.

ii) Asimilasi

Bagi penyimpangan leksikal dari aspek asimilasi pula, penelitian memperlihatkan terdapatnya neologisme yang mengalami proses asimilasi seperti ‘covaval’. Neologisme ini dibentuk melalui proses *blending* yang melibatkan dua leksikal, digabungkan dengan mengambil sebahagian suku kata dari leksikal asal. Pembentukan ‘covaval’ terdiri daripada leksikal COVID-19 dan ‘babal’ yang diambil dari DMB yang membawa maksud ‘degil’. Suku kata ‘cov’ diambil daripada awalan leksikal ‘COVID-19’ dan ‘aval’ daripada suku kata akhir ‘babal’. Apabila digabungkan, ia akan menjadi ‘covabal’. Namun, neologisme yang dicipta menggunakan fonem /v/ bukan /b/, lalu membentuk ‘covaval’. Perkara ini adalah disebabkan keseragaman dalam menyebut leksikal tersebut bagi mendapatkan kesesuaian bunyi. Selaras dengan kenyataan Saidatun Nafisah (2017) yang menyatakan bahawa bunyi-bunyi bahasa yang diucapkan secara berurutan berpotensi untuk saling mempengaruhi atau dipengaruhi kerana faktor lingkungan yang hampir sama. Proses pembentukan neologisme ini dikenali sebagai asimilasi. Menurut Sulihingtyas (n.d), asimilasi ialah proses penyesuaian sesebuah bunyi pada bunyi yang dekat dengannya dan proses ini lazimnya terjadi apabila suatu leksikal terbentuk daripada gabungan dua atau lebih kata.

PERBINCANGAN KAJIAN

Berdasarkan penelitian secara menyeluruh, kajian telah menunjukkan bahawa 86 neologisme yang dikumpulkan terbentuk melalui proses pembentukan kata (*word formation*), iaitu sebanyak 61 neologisme (73 peratus) terbentuk melalui proses pemajmukan (*compounding*), 5 neologisme

(6 peratus) bagi proses pengimbuhan (*affixation*), penciptaan (*coinage*) dan akronim (*acronym*) serta 9 neologisme (11 peratus) dari proses pemaduan (*blending*). Walaupun pada dasarnya terdapat juga sebahagian neologisme yang terbentuk mengalami dua proses seperti gabungan pemajmukan dan imbuhan, namun perbincangan secara tuntas bagi aspek berkenaan tidak dilaksanakan dalam kajian ini.

Bagi komponen peminjaman (*borrowing*) pula, sebanyak 27 neologisme (33 peratus) yang dikutip ternyata dipinjam daripada bahasa Inggeris. 25 daripada neologisme tersebut merupakan laras perubatan, manakala dua lagi berbentuk persepsi masyarakat dalam menerangkan sesuatu keadaan atau sifat ketika penularan wabak COVID-19. Menurut Syahirah A (2012), “*suatu bahasa tidak dapat lari daripada menerima kata-kata asing yang ada kemudian menjadi sebahagian dari kosa kata bahasa tersebut*”.

Seterusnya, bagi komponen penyimpangan leksikal atau *lexical deviation*, ternyata adanya neologisme yang dibentuk akibat pengaruh gabungan daripada neologisme COVID-19 dan bahasa Melayu Brunei. Kajian turut membuktikan ternyata dua bentuk utama aspek linguistik dalam pembentukan neologisme tersebut, iaitu (i) aspek penterjemahan dan (ii) aspek fonologi terlibat dalam pembentukan neologisme yang tergolong dalam komponen penyimpangan leksikal (*lexical deviation*). Adapun bunyi konsonan /r/ masih dikekalkan pada leksikal ‘jarak’, namun jika ia mengalami proses artikulasi, secara semula jadinya bunyi konsonan /r/ itu digugurkan, kerana bunyi konsonan /r/ tidak wujud dalam sistem bunyi dialek Melayu Kedayan. Asimilasi juga ternyata berperanan dalam membentuk neologisme yang digunakan dalam konteks data yang dikutip melalui ‘Twitter’.

KESIMPULAN

Secara kesimpulannya, kajian ini telah mencapai kedua-dua objektif kajian serta menjawab kesemua persoalan kajian. Landasan teori yang digunakan, iaitu model Krishnamurthy (2010) telah memperlihatkan jenis pembentukan neologisme serta secara tidak langsung proses yang terlibat dalam pembentukannya yang melibatkan faktor linguistik serta peranan bahasa tempatan yang mampu mempengaruhi pembentukan neologisme yang dapat diterima umum. Walaupun penelitian ini melihat neologisme yang digunakan dalam siaran akhbar dan juga Twitter dengan menggunakan teori yang dikemukakan, namun kajian ini belum cukup tuntas kerana terdapat beberapa aspek yang tidak disentuh dan dibincangkan seperti yang dinyatakan dalam perbincangan kajian. Dengan itu, diharap dengan limitasi yang dinyatakan, akan adanya usaha untuk melaksanakan kajian-kajian yang menyentuh aspek yang dinyatakan disamping meneliti dari aspek kosa kata seperti meneliti kesesuaian kata dalam konteks masyarakat penutur di samping untuk menambah entri perkamusan. Penggunaan teori-teori pembentukan kata/istilah bagi meneliti perkataan baharu selain untuk meneliti ketepatan proses pembentukan kata/istilah wajar untuk dilaksanakan dalam memastikan pengguna bahasa menggunakan kata/istilah yang tepat bukan sahaja dari nahu dan maknanya malahan dari aspek konteksnya.

RUJUKAN

- Abdullah Hassan. (2007). *Linguistik Am*. Kuala Lumpur. PTS Professional.
- Ahmad, K. (N.d). Neologisms, Nonces and Word Formation. Lexicological Phenomena of Lexicographical Relevance. *Proceedings of EURALEX 2000*.
- Akut, K.B. (2020). Morphological analysis of the neologisms during the COVID-19 Pandemic. *International Journal of English Language Studies (UELS)*, 2(3). Diakses daripada www.ijels.one.
- Alfredo Morabia. 2020. COVID-19: Health as a common good. *American Journal of Public Health* 110:8, 1111-1112.
- Asif, M., Zhiyong, D., Iram, A., & Nisar, M. (2020). Linguistic analysis of neologism related to coronavirus (COVID-19). Diakses daripada <https://ssrn.com/abstract=3608585>.
- Awang Muhammad Jambol. (1995). *Fonologi: Bahasa Kedayan*. Bandar Seri Begawan: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Basir, N., Ab Rahim, I. S., & Abdul Halim, M. Z. (2020). Analisis tingkah laku sosiologi masyarakat berasaskan teori interaksionisme melalui perangkaan data kes COVID-19 di Malaysia. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 11-30. Diakses daripada <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.2.2020>.
- Bowleg, L. (2020). We're not all in this together: on covid-19, intersectionality, and structural inequality. *American Journal of Public Health*, Vol. 110 (7), 917.
- Clynes, Adrian. 2014. Brunei Malay: An overview. In. Peter Sercombe, Michael Boutin and Adrian Clynes (eds.). *Advances in Research on Linguistic and Cultural Practices in Borneo*. 153–200. Phillips, ME: Borneo Research Council.
- David, M., Grego, K., & Anthon, S. (2009) What Is a Pandemic?. *Office of the Director, National Institute of Allergy and Infectious Diseases, National Institutes of Health, Bethesda, Maryland 2009:200*.
- Kamus Dewan Edisi Keempat*. (2010). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Haddad, A. D. & Montero-Martinez, S. (2020). COVID-19: Ametaphor- based neologism and its translation into Arabic. *COVID-19 and Science Communication*. Diakses daripada <https://doi.org/10.22323/2.19050201>
- Hasnah Mohamad. (2020). COVID-19: Istilah yang memenuhi syarat. *Majalah Dewan Bahasa*, 5, 8-10.
- Ismail Dahaman. (2007). *Ejaan Rumi Sepanjang Zaman*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Junaidi Kasdan, Rusmadi Baharuddin & Anis Shahira Shamsuri. (Ogos, 2020). COVID-19 dalam korpus penelitian bahasa Melayu: Analisis sosioterminologi. *GEMA Online Journal of Language Studies*, 20(3). Diakses daripada <http://doi.org/10.17576/gema-2020-2003-13>
- Junaidi, R., Tengku Mohd Ali, T. I. M., & Mamat@Mustaffa, M. (2020). Pandemik COVID-19 dalam persekitaran kanak-kanak menerusi Engkaulah Adiwiraku. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 31-45. Diakses daripada : <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.3.2020>
- Khalfan, K., Batool, H. & Shehzad, W. (2020). COVID-19 neologism and their social use: An analysis from the perspective of linguistic relativism. *Linguistics and Literature Review (LLR)*, (6)2. Diakses daripada <https://doi.org/10.32350/llr>

- Krishnamurthy, S. (2010). The chutnification of English: an examination of the lexis of Salman Rushdie's *Midnight's Children*. *Journal of Science and Cultural Studies*, 13(1). Diakses daripada <https://contextjournal.wordpress.com/articles/krishnamurthy/>
- Mabbim. (November 14, 2020). Ketermanfaatan Pedoman Umum Pembentukan Istilah Bahasa Melayu (PUI) oleh Pembentukan Istilah. Jawatankuasa Penyelidikan MABBIM Brunei Darussalam (Brunei Darussalam). *Rampak Serantau: Terbitan pada Sidang ke-53 MABBIM, 2-7 Juni 2014*. Rampak Serantau/Terbitan Mabbim, Badan Pengembahangan dan Pembinaan Bahasa, Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan. Jakarta: Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa, 2014.
- Mataim Bakar. (2006). *Fonologi Dialek Melayu Brunei: Satu analisis berdasarkan teori standard Fonologi Generatif*. Dewan Bahasa dan Pustaka Brunei, Kementerian Kebudayaan Belia dan Sukan.
- Shahbudin, M. S. I. (2020). Kepanikan pengguna media sosial terhadap virus COVID 19. *PENDETA: Journal of Malay Language, Education and Literature*, 11, 1-10. Diakses daripada <https://doi.org/10.37134/pendeta.vol11.edisikhas.1.2020>.
- Mohamad Zahir Zainuddin, Roziah Omar & Mohd Fauzi Kamarudin. (N.d). Kaedah Gabungan (Mixed Method) dalam Kajian Pembasmian Kemiskinan di Malaysia dan Indonesia: Pengalaman Penyelidikan. *Pusat Bahasa dan Perkembangan Insan, Universiti Teknikal Malaysia Melaka, Malaysia*. Jabatan Pengajian Tinggi Kementerian Pengajian Tinggi Malaysia, Putrajaya, Malaysia.
- Nabilah Syazwani Norasman & Remmy Gedat. (2020). introduction to the vocal system of Sibuti Kedayan language. *International Journal of the Malay Worl and Civilisation*, 8(1). Diakses daripada <https://doi.org/10.17576/jatma-2020-0801-03>
- Namri Sidek. (2020). Memahami asal-usul dan makna istilah 'wabak' dan 'plague'. Diakses pada 10 April 2020 dari <https://iluminasi.com/bm/adakah-COVID-19-layak-digelarkan-wabak-dari-segi-bahasa.html>.
- Nik Safiah Karim, et al. (2010). *Tatabahasa Dewan* (Eds. Ke-3). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ni Nengah Suartini. (2019). The emerging of Japanese neologism and aging society. *Jurnal Pendidikan dan Pengajaran Bahasa Jepang*, Vol. 04, (1), pp. 54-64.
- Normala Otheman. (2016). *Sejarah dan latar belakang masyarakat Kedayan*. *Al-Hikmah* 8(2) 2: 3-18.
- Saidatun Nafisah. (2017). Proses fonologis dan pengkaidahannya dalam kajian fonologi generatif. *Deiksis*, Vol. 09 No.01, 70-78.
- Sulihingtyas, S. (N.d). Proses Fonologi Bahasa Belanda. *Pengajar pada Program Studi Bahasa Belanda Universitas 17 Agustus Semarang*.
- Vinay, Jean Paul and Jean Darbelnet. (1958/2000). 'A methodology for translation'. Diterjemah oleh Juan C. Sager and M.-J. Hamel. Dalam Venuti, Lawrence (ed.): *The Translation Studies Reader*, London - New York: Routledge, 84-93.
- Zrigue, A. (2020). COVID-19 Telescoping and neologisms. *International Journal of Arts and Social Sciences*, 3(4). Diakses daripada www.ijassjournal.com.

LAMPIRAN A

Siaran Akhbar MOH

Neologisme yang digunakan di Siaran Akhbar COVID-19, Kementerian Kesihatan
Kluster
<i>Coronavirus</i>
<i>Thermal scanning</i>
Coronavirus baru
Pengasingan diri (<i>Self-isolation</i>)
Koronavirus Baru
Jangkitan 2019-nCoV
<i>Lockdown</i>
Penutup muka dan hidung (<i>mask</i>)
<i>Hand sanitizer</i>
Mask kertas
mask kain
Penyakit korona virus baru
COVID-19
<i>Isolated cases</i>
Pemantauan diri (<i>self-monitoring</i>)
Penutup muka (<i>mask</i>)
<i>Hand sanitizer</i>
Perintah Kuarantin (<i>Quarantine Order</i>)
Kontek
Penyiasatan kontek (<i>contact tracing</i>)
Kontek rapat (<i>close contact</i>)
Hubungan yang tidak rapat (<i>transient or casual contact</i>)
Wabak COVID-19
Jangkitan COVID-19
Ujian COVID-19
Perkumpulan ramai (<i>mass gathering</i>)
Kenyataan Media
Pembawa (<i>carrier</i>)
Terpencil (<i>isolated</i>)
Perkumpulan Keagamaan (tabligh)
Langkah penjagaan jangkitan (<i>social distancing measures</i>)
Kurantin
Kes Generasi Kedua
<i>Risk Categorizations</i>
<i>Frontliners</i>
Penjarakkan Social (<i>social distancing</i>)
PTDKL
Kontek kerja
Kontek keluarga
Heart Lung Machine (<i>ECMO</i>)
Penjarakkan sosial atau penjarakkan fizikal (<i>social or physical distancing</i>)
Ahli-ahli barisan hadapan
Pencarian kontek (<i>contact tracing</i>)
Ujian makmal bagi COVID-19
<i>Pandemic COVID-19</i>
<i>SARS-CoV-2</i>

<i>Facemask</i>
Penjarakkan sosial
Penjarakkan fizikal
Penjarakan fizikal
#VaksinBerkesan (<i>#VaccineWorkForAll</i>)
Vaksin
vaksinasi
Mengurangkan sekatan (<i>de-escalation</i>)
<i>BruHealth App</i>
Kod warna Hijau
Kod warna Kuning
Kod warna Merah
Kod warna Biru
Kod warna Ungu
Operasi "Merati"

LAMPIRAN B

Siaran Akhbar MORA

Kenyataan Rasmi Penutupan Masjid, Surau dan Balai Ibadat Senegera, Kementerian Hal Ehwal Ugama, Negara Brunei Darussalam
Penyakit COVID-19
Penularan wabak COVID-19
Kejadian COVID-19
Wabak COVID-19
Perkembangan COVID-19
Kuarantin
Nyahkuman
<i>Incubation period</i>
<i>Limited spread</i>
Penjarakkan
Pengasingan diri
Jangkitan wabak COVID-19
Penjarakan fizikal dan sosial
<i>BruHealth Apps</i>
<i>Mask</i>
<i>Contact tracing</i>
<i>Community spread</i>
Jangkitan COVID-19
<i>De-escalation</i>
<i>Hand sanitizer</i>
Kod warna hijau
Penutup mulut dan hidung
Menjarakkan di antara saf
<i>Face mask</i>
Pengurangan penjarakan
Sungkup muka
Penjarakan fizikal

LAMPIRAN C

DATA DARIPADA TWITTER

"don't run into the same hands that broke you. you're way too precious for that". - anonymous, 2020 [#covaval](#) [#covongok](#) [#covikirlahsendiri](#)

9:10 · 17 Mar 20 · [Twitter for iPhone](#)

10 Retweets 20 Likes

Covaval

/kɔvaval/

noun.

a. A person who refuses to listen to anyone else because why not; usually Bruneian.

b. Derived from the adjective **babal** — a word of a similar meaning.

"Because of Covavals, the Temburong people are now suffering." [#COVID19](#)

20:00 · 18 Mar 20 · [Twitter for iPhone](#)

444 Retweets 11 Quote Tweets 571 Likes

one of the thing that sounds so powerful in my ear is when a bruneian said "jarak semeter" in our slangs.

"jarak samita wang, samita. Innda ku tahan bedakat kau ani toxic banar".

21:10 · 03 Jun 20 · [Twitter for iPhone](#)

4 Likes

← Tweet

 Paiyang 🗡️ 🇸🇬 🇲🇾 🇮🇩 🇵🇹 🇯🇵
@saibrownboba

one of the thing that sounds so powerful in my ear is when a bruneian said "jarak semeter" in our slangs.

"jarak samita wang, samita. Inda ku tahan bedakat kau ani toxic banar".

21:10 · 03 Jun 20 · [Twitter for iPhone](#)

4 Likes

💬 ↺️ ❤️ 🔄

← Tweet

 Just A Forgotten Sunflower⁷
@NurrafidahRafie

Tour was suppose to start this weekend...and because of this covuduh virus...the opening and starting of tour was cancelled. And BH decided to put on throwback concert streamings for ARMYs 🥰💜 how sweet of them. @BTS_twt i miss you

23:36 · 09 Apr 20 from [Negara Brunei Darussalam](#) · [Twitter for iPhone](#)

1 Like

💬 ↺️ ❤️ 🔄

← Tweet

 @__apalagini

Weekend plans [#TeranahDiRumah](#)

16:24 · 17 Mar 20 · [Twitter for iPhone](#)

165 Retweets 5 Quote Tweets 181 Likes

💬 ↺️ ❤️ 🔄

← Tweet

 @arrrrrrrryssa

[#janganbabal](#) PLEASE!!!! some of us abroad are social distancing/ staying at home just so we have better chances to be able to ENTER brunei. what does it take for y'all to sit still??!! please jangan jadi punca

19:09 · 17 Mar 20 · [Twitter for iPhone](#)

56 Retweets 1 Quote Tweet 88 Likes

💬 ↺️ ❤️ 🔄

← Tweet

Ron
@ronckk

Remember [#Brunei](#), the medical front liners also have families but they are sacrificing their wellbeing and time with them so that we can stay at home safely with our loved ones. [#JANBABAL](#)

7,670 views

13:10 · 20 Mar 20 · [Twitter for iPhone](#)

525 Retweets **21** Quote Tweets **535** Likes

